

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.1-14>

УДК 378.147.091.33–027.22:81'243

Павліченко Л.В.

Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІВ

Анотація. Згідно з назвою, у статті розглядаються особливості і роль педагогічної практики під час підготовки майбутніх вчителів іноземних мов в умовах сучасного освітнього процесу. Дослідження зумовлюється реформуванням системи вищої професійної освіти, після входження України в європейський освітній простір, зокрема підвищенням її якості, удосконаленням психолого-педагогічної і методичної підготовки майбутніх учителів філологів, а також озброєнням сучасними знаннями та підвищенням рівня їх практичної підготовки. У даній статті надається основна інформація про види робіт, які включає практика спостереження; професійно-методичні вміння студентів-практикантів; практичну значущість стереотипних дій вчителя; сформульовано і запропоновано практичні рекомендації майбутнім вчителям у процесі їх професійної підготовки. Особлива увага зосереджена на те, що педагогічна практика залишається актуальною проблемою, оскільки вона допомагає формувати особистість педагога, який відповідає сучасним вимогам суспільства.

Ключові слова: педагогічна практика, особливості, професійно-методичні вміння, підготовка, майбутні вчителі англійської мови, практичні рекомендації, шляхи удосконалення, професійна компетентність.

Pavlichenko Lsudmyla

Communal Higher Education Institution
«Vinnytsia Humanities Pedagogical College»

FEATURES OF PRACTICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF FILOLOGY

Summary. According to the title, the article examines the features and role of pedagogical practice in the preparation of future foreign language teachers in the context of modern educational process. The research is conditioned by the reform of the higher vocational education system after Ukraine's entry into the European educational space, in particular by improving its quality, improving the psychological and pedagogical and methodological training of future teachers of philology, as well as equipping them with modern knowledge and improving their level of practical training. Accordingly, the purpose of the practice is to provide students with professional skills and skills for their continued use in real professional activity and to educate students the need to systematically update their knowledge and use them creatively in practice. This article provides basic information on the types of work that observing practices include; professional and methodological skills of students-trainees; practical importance of stereotyped actions of the teacher; Practical recommendations for future teachers in the process of their professional preparation are formulated and offered. Particular attention is paid to the fact that pedagogical practice remains an urgent problem because it helps to shape the personality of the teacher, which meets the modern requirements of society. The complexity, dynamism, versatility, creative character of pedagogical practice necessitate the conscious and creative application of various techniques and methods of work, the search for optimal ways of improving the educational process, taking into account specific conditions, and this requires creative dynamic pedagogical skills. At the same time, the specific features of pedagogical activity determine the practical importance of automation of a number of stereotypical actions of the teacher, the role of pedagogical skills. Forming pedagogical skills and skills of students of pedagogical universities, it is the teachers who establish a close cross-curricular connection in the teaching of pedagogy, psychology, methods and ensuring their organic unity.

Keywords: pedagogical practice, peculiarities, professional and methodological skills, training, future English teachers, practical recommendations, ways of improvement, professional competence.

Постановка проблеми. Входження України в європейський освітній простір передбачає реформування системи вищої професійної освіти, зокрема підвищення її якості. Сучасна вища школа зорієнтована на якісну підготовку фахівця, який відповідає змінам, що відбуваються на ринку праці [1, с. 2]. У зв'язку з цим гостро постає проблема підготовки професійно компетентних педагогів, формування яких відбувається протягом усього навчально-виховного процесу у вузі, і, насамперед, у процесі педагогічної практики [2; 3].

Аналіз основних стратегічних і нормативних українських документів свідчить, що вимоги до підготовки майбутніх спеціалістів значно зросли. Отже, перед педагогічними ВНЗ стоїть завдання значного удосконалення психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх учителів філологів, а також озброєння їх сучасними знаннями та підвищення рівня їх практичної підготовки [3, с. 3].

Підвищення рівня практичної підготовки студентів передбачає і включає в себе декілька аспектів, одним з яких є удосконалення організації та проведення педагогічної практики, яка, на думку вчених, відіграє вирішальну роль у процесі становлення професіонала.

Мета статті. Метою цієї роботи є проаналізувати теоретичний аспект педагогічної практики майбутніх вчителів філологів, розглянути особливості практичної підготовки і види її робіт, проаналізувати професійно-методичні вміння студентів з іноземної мови та практичну значущість стереотипних дій вчителя. Запропонувати практичні рекомендації для удосконалення педагогічної практики студентів філологів у процесі їх професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження засвідчив, що педагогічна практика в різних аспектах досліджувалась багатьма українськими та російськими вченими, у тому числі й:

О.О. Абдулліною, Н.М. Загрязкіною, М.П. Заде-сенцем, М.К. Козієм, Н.М. Дем'яненко, І.В. Морозом, І.М. Карпенко, Н.В. Казаковою, Л.І. Кацо-вою, Г.Г. Кіт, А.М. Волощук та багатьма іншими. Аналіз наукових праць цих та багатьох інших авторів свідчить, що педагогічна практика залишається актуальною проблемою, і що вона допомагає формувати особистість педагога, який би відповідав сучасним вимогам суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з «Положенням про організацію навчального процесу в Комунальному закладі вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», практика є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Згідно з цим, метою практики є набуття студентами професійних навичок і вмінь для їх подальшого використання в умовах реальної професійної діяльності та виховання у студентів потреби систематично поновлювати свої знання та творчо використовувати їх на практиці.

Педагогічна практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення та одержання необхідного обсягу практичних знань й умінь відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня. Практика є найважливішим компонентом у системі професійної підготовки майбутнього вчителя філолога. Вона виступає сполучним етапом між теоретичним навчанням студента і його майбутньою самостійною викладацькою роботою. Включаючись у практичне засвоєння теоретичного матеріалу, студент з перших днів навчання чітко розуміє конкретність і актуалізацію майбутньої своєї діяльності, вчиться правильно застосовувати набуті теоретичні знання, логічно реагувати на різні педагогічні ситуації [4, с. 127].

Оскільки це особлива форма організації підготовки студентів, сфера реальної педагогічної діяльності, пошуку професійної аргументації, де студент має можливість перевірити свою професійну компетентність, виявити розбіжність між досягнутим і необхідним професійним рівнем розвитку, визначити власні професійні потреби, можливості і подальші орієнтири особистісно-професійного зростання.

Третій рік навчання (6 семестр) – практика спостереження (орієнтаційний рівень педагогічної підготовки). Саме на практиці студент може визначити, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя [1, с. 10]. Одним з провідних методів вивчення студентами педагогічного досвіду є цілеспрямоване спостереження за навчально-виховним процесом. Під час спостереження студенти накопичують життєві спостереження, педагогічні факти з шкільної практики, наочні уявлення про навчально-виховний процес [4, с. 28].

Оскільки цей етап практики є пасивним спостереженням, то тут дуже важливу відіграє роль вчителя-наставника, який координує і направляє діяльність студента. Від компетентності професіоналізму наставника залежить подальший стиль і пріоритети в роботі майбутнього вчителя філолога.

Не менше, ніж за місяць до початку практики студентам пропонується перелік загальноосвітніх закладів для вибору місця проходження практики. Перелік загальноосвітніх установ складається вищим навчальним закладом, як правило, з урахуванням пропозицій студентів

і на підставі ретельного відбору загальноосвітніх установ. Разом із тим, усе частіше список пропонує шкільні заклади, які складаються залежно від згоди школи прийняти студентів-практикантів.

Практика спостереження включає в себе такі види робіт: кількість уроків, які повинен спостерігати кожний студент (51 урок); документація, що ведеться – щоденник спостережень. В щоденнику зазначається: номер уроку (№ 1-51); дата проведення уроку; клас; ПІБ вчителя; тема; мета; тип уроку; хід уроку: етапи, види, форми роботи; зміст; позитивне, зауваження, пропозиції. В кінці семестру оцінюється: документація – 30б; обговорення – 35б; наочність – 10б; відвідування – 10б; творча робота – 10б; залік (захист) – 5б.

Творча робота складається з таких видів робіт: фізкультхвилинка (клас); пісні (тема, клас); вірші (тема, клас); матеріали для інсценізації (казки, вірші, історії) (тема, клас); дидактичні ігри (тема, клас) (назва, мета, правила); рольові ігри (тема, клас, правила); орфоепічні розминки (тема, клас); кросворди (тема, клас); скоромовки (звук, клас); тексти для аудіювання (тема, клас, завдання для них); сценарії тематичних вечорів; презентації (за темами).

На заключному етапі практики студент: готує звітні матеріали з практики спостереження; звіт про роботу; повний конспект п'ятдесяти одного уроку спостереження; щоденник практиканта; комплектує папку з творчими роботами; характеризує звіт з практики; подає звітну документацію керівникові практики для перевірки та оцінювання; бере участь у підсумковому заході – залік (захист).

Студенти отримують можливість не лише поглибити і розвинути знання, вміння та навички психолого-педагогічного та методичного циклів, але й сформувати і розвинути основні професійні вміння та професійно значущі властивості та якості особистості.

Педагогічна практика допомагає сформувати у студентів-практикантів низку професійно-методичних вмінь, серед яких: **конструктивно-планувальні вміння** – вміння складати плани-конспекти уроків; визначати конкретні цілі, завдання та етапи кожного уроку; вміння обирати ефективні прийоми досягнення поставлених цілей на кожному етапі уроку; вміння визначати типи вправ та послідовність їх виконання у відповідності до етапів оволодіння мовленнєвими навичками; вміння використовувати реальні та навчальні мовленнєві ситуації й відповідний мовленнєвий матеріал для сприйняття і засвоєння мовних явищ, що вивчаються; вміння створювати необхідні роздаткові матеріали для уроків. **Організаційні вміння:** вміння організовувати виконання розробленого плану; вміння скеровувати мовленнєву діяльність учнів відповідно до плану уроку; вміння раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання; вміння використовувати посібники та технічні засоби навчання, зокрема сучасні мультимедійні; вміння застосовувати різноманітні прийоми активізації мовленнєвої та розумової діяльності учнів відповідно до їх вікових особливостей. **Розвиваючо-виховні вміння:** вміння реалізовувати загальноосвітній, розвиваючий та виховний потенціал мовленнєвого матеріалу уроку; вміння формувати і розвивати на матеріалі іноземної мови інтелектуальну та емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні інтереси; вміння вирішувати засобами іноземної мови зав-

дання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

Складність, динамічність, багатосторонність, творчий характер педагогічної практики обумовлюють необхідність свідомого і творчого застосування різноманітних прийомів і способів роботи, пошуку оптимальних шляхів вдосконалення навчально-виховного процесу з урахуванням конкретних умов, а це вимагає творчих динамічних педагогічних умінь. Разом з тим самі специфічні особливості педагогічної діяльності визначають практичну значущість автоматизації ряду стереотипних дій вчителя, роль педагогічних навичок.

Так, піддаються автоматизації деякі організаційні вміння та педагогічна техніка, наприклад: техніка та культура мови (голос вчителів, його тон, дикція), міміка, манера триматися в класі; способи постановки учням питань, деякі прийоми підтримки уваги і дисципліни учнів в класі, прийоми застосування наочних посібників та технічних засобів навчання, роботи зі шкільною документацією (журналом, щоденником і ін.), навички спілкування та ін. Таким чином, мова може йти про цілісний процес формування педагогічних умінь та навичок у студентів педагогічних вузів [5, с. 44]. Адаже, педагоги мають встановлювати тісний міжпредметний зв'язок у сфері викладання педагогіки, психології, методик та забезпечення їх органічної єдності [6, с. 78].

Відомим є той факт, що під час практики студенти, які вперше працюють з дітьми можуть відкрити в собі абсолютно нові якості, які раніше не помічали. У більшості студентів вперше проявляється любов до дітей та інтерес до роботи з ними саме під час практики.

Мотивуючись тим, що навчання в коледжі, інституті або університеті може бути найкращим досвідом нашого життя. Набуття позитивного досвіду допомагає підтримати відчуття власної гідності

та зменшити стрес, який часто супроводжує роботу. Якщо ви задоволені собою та своєю працею, ви можете допомогти іншим виявити свої найкращі риси. Тож пропонуємо практичні рекомендації майбутнім вчителям філологам у процесі їх професійної підготовки: визнайте, що вчитель – одна з високоповажних та благородних професій у світі; вважайте себе особливим прикладом для інших; покажіть учням, що ви любите свою роботу, і вони полюблять свою – вони навчатимуться із задоволенням; безперервно поповнюйте свій запас знань; самі навчайтесь так же наполегливо, як ви маєте вчити інших; будьте впевнені і продуктивні – ці якості дуже надихають інших; ставтеся поважно та з любов'ю навіть до найпроблемнішого учня або студента – він згодом зрозуміє, що ви ставитеся із такою особливою увагою саме до нього, а не прирівнюєте його до всіх інших; завжди дружньо посміхайтесь – дозвольте учням відчувати вашу турботу; зробіть так, щоб ваше навчальне приміщення відображало ваші особисті цінності, але обов'язково враховувало б і цінності ваших учнів; знайте: те, що ви даєте в навчанні, обов'язково повернеться до вас у найбільш неочікуваний спосіб. Це підтримає ваше відчуття гідності.

Висновки і пропозиції. Зважаючи на вищезазначене, можна зробити висновок, що особливості практичної підготовки майбутніх вчителів філологів упродовж навчально-пізнавальної, практичної діяльності майбутнього вчителя англійської мови відбувається ефективно, завдяки кураторській роботі педагогів – керівників практики та ефективного використання навчально-методичного забезпечення. Адаже, від компетентності професіоналізму наставника залежить подальший стиль і пріоритети в роботі майбутнього вчителя філолога. Тому, можемо припустити, що практика спостереження є, лише підґрунтям для подальших видів практичної підготовки майбутніх вчителів філологів.

Список літератури:

1. Методичні рекомендації щодо вивчення іноземних мов у основній та старшій школі у 2011 / 12 навчальному році. *Іноземні мови*. URL: <http://www.scribd.com/doc/62977670/Методичні-рекомендації-щодо-вивчення-іноземних-мов-у-основній-та-старшій-школі-у-2011> (дата звернення: 15.10.2019).
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Николаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Про освіту : Закон України від 23 березня № 100/96. ВР. Київ : Генеза, 1996. 17 с.
4. Педагогічна практика студентів / за ред. А.Д. Бондаря. Київ : «Вища школа», 1972. 252 с.
5. Абдуліна О.А., Загрязкіна Н.Н. Педагогическая практика студентов : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов. 2-е изд., перераб. и допол. Москва : Просвещение, 1989. 175 с.
6. Суддя З.О. Удосконалення теоретико-практичної підготовки студентів до педагогічної практики в процесі вивчення фахових дисциплін. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2006. № 5. С. 144–147.

References:

1. Metodichni rekomendatsii shchodovyvchennia inozemnykh mov u osnovnii ta starshii shkoli u 2011/12 navchalnomu rotsi [Guidelines for learning foreign languages in primary and secondary schools in the 2011/12 academic year]. *Inozemni movy* [Foreign languages]. URL: <http://www.scribd.com/doc/62977670/Metodychni-rekomendatsii-shchodovyvchennia-inozemnykh-mov-u-osnovnii-ta-starshii-shkoli-u-2011> (data zvernennia: 15.10.2019). (in Ukrainian)
2. Nikolaieva, S.Iu. (ed.) (2003). *Zahalnoevropejski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia* [Pan-European Language Education Guidelines: Study, Teaching, Assessment]. Kyiv: Lenvit, 273 p. (in Ukrainian)
3. Heneza (1996). Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 23 bereznia № 100/96. VR [On education: Law of Ukraine of March 23, No. 100/96. Verkhovna Rada]. Kyiv, 17 p. (in Ukrainian)
4. Bondaria, A.D. (ed.) (1972). *Pedahohichna praktyka studentiv* [Pedagogical practice of students]. Kyiv: «Vyshcha shkola», 252 p. (in Ukrainian)
5. Abdulina, O.A., & Zagryazkina, N.N. (1989). *Pedagogicheskaya praktika studentov : ucheb. posob. dlya stud. ped. in-tov. 2-e izd., pererab. i dopol.* [Student pedagogical practice: textbook for students. ped. inst. 2nd edition, redesigned and extra]. Moskva: Prosveschenie, 1989. 175 p. (in Russian)
6. Suddia, Z.O. (2006). Udoskonalennia teoretyko-praktychnoi pidhotovky studentiv do pedahohichnoi praktyky v protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Improvement of theoretical and practical preparation of students for pedagogical practice in the process of study of professional disciplines]. *Scientific notes of NDU named by M. Gogol. Psychological and pedagogical sciences*, no. 5, pp. 144–147. (in Ukrainian)